

GRØNLANDS NABOLAND OG -FOLK MOD VEST

Af kontorchef *N. O. Christensen*

Afsnit I

I denne og et par følgende artikler vil det blive forsøgt at give læserne af dette tidsskrift nogle oplysninger om eskimoerne i Canada og om den canadiske administration af arktisk Canada. Der tilsigtes ikke givet en bred fremstilling af de canadiske eskimoer og deres økonomiske, sociale og kulturelle forhold, men forskellige emner behandles, som jeg formener kan være af interesse for en videre kreds, som i forvejen har kendskab til forholdene i Grønland.

I sommeren 1952 opholdt forfatteren sig i to måneder ved det departement i den federale canadiske centraladministration, som beskæftiger sig med eskimoerne og de arktiske områder. Endvidere foretog jeg en omtrent tre måneder lang sørejse til de østlige arktiske områder ombord på regeringens skib »C. D. Howe«, som hvert år besejler Hudsonbugten og de arktiske øer.

Denne studietur kom i stand ved en elskværdig bistand fra statsministeriet og det canadiske »Department of Resources and Development«, og der blev ydet økonomisk støtte ved et legat fra Forenede Nationer.

Canada består af 10 provinser og 2 territorier. Provinserne har selvstyre omtrent som amerikanske stater; territorierne, Nordvestterritorierne og Yukon, administreres som hovedregel af den federale regering, som har sæde i Ottawa, men tillægges lidt efter lidt et begrænset selvstyre. Nordvestterritorierne, ud af hvilke i tidens løb alle de vestlige provinser og Yukon er skåret, og hvor de fleste eskimoer bor, udgør i flademål over en trediedel af hele det canadiske landområde, men har kun ca. 16000 af Canadas samlede befolkning på godt 14 millioner.

Trægrænsen, syd for hvilken man stort set ikke finder eskimoer, og nord for hvilken man ikke finder indianere, forløber i grove træk fra MacKenzieflodens munding i nordvest over de store indlandsområder vest for Hudsonbugten, langs dennes sydkyst, tværs over den nordlige del af provinsen Quebec og ud i Atlanterhavet omtrent midt på Labradorkysten. Den falder praktisk talt sammen med en linie, nord for hvilken gennemsnitstemperaturen i juli ikke overstiger 10° C, og hvor man altså har såkaldt arktisk klima.

Langs kysterne af det skovløse område og enkelte steder også i indlandet lever i dag Canadas knap 10.000 eskimoer.

Længst mod vest bor ca. 1000 eskimoer omkring munden af MacKenziefloden. Langs Polhavets kyst andre 1000, de såkaldte kobbereskimoer og folkene omkring Cambridge Bay m.fl. I midten og ned langs vestkysten af Hudsonbugten lever ca. 2000, omfattende bl.a. netsilikeskimoerne og nogle få hundrede indlandseskimoer. På Baffin Island lever 2500 fortrinsvis på sydkysten, nogle midt på østkysten og resten nordpå. Godt 2000 lever i provinsen Quebec, det såkaldte Ungava-distrikt, og endelig er der ca. 1200 eskimoer i Labrador.

Nord for det brede sund, som i vest kaldes McClure Strait og i øst Lancaster Sound, har i mange år ikke været en fastboende befolkning, men i 1953 og 1954 har nogle få familier med det offentliges bistand slået sig ned på Ellesmere Island og Cornwallis Island.

Labrador-eskimoerne bor i provinsen Newfoundland, som først i 1949 blev en del af Canada. Før den tid var det en engelsk koloni, og den canadiske federale regering, som iøvrigt er ansvarlig for eskimoernes velfærd, hvad enten de bor i Nordvestterritorierne eller provinsen Quebec, har endnu ikke overtaget administrationen af Labrador-eskimoernes forhold. Denne og de følgende artikler omhandler ikke disse eskimoer.

Ved den sidste folketælling i 1951 opgjordes antallet af eskimoer i arktisk Canada bortset fra Labrador til 8.646. Hertil kommer ca. 1200 eskimoer i Labrador.

En tælling i 1931 gav et samlet antal eskimoer, bortset fra Labrador, på 5.979, og tællingen i 1941 et samlet antal på 7.700. Disse tal synes at vise en stigning i folketallet, men man kan næppe slutte noget sikkert af tallene, idet tællingerne i 1931 og 1941, i modsætning til den sidste tælling i 1951, oplyses at have været behæftet med mangler og utvivlsomt ikke har medtaget alle. Det formodes dog, at der finder en stigning i folketallet sted.*)

Størstedelen af eskimoerne i Canada er knyttet til Hudsonbugten og farvandet mellem Grønland og Canada, og deres forbindelse med omverdenen går søværts enten udenom Labrador, eller via Churchill i den sydlige del af Hudsonbugten og derfra med jernbane sydpå. Kun de vestlige eskimoer har deres forbindelseslinie gennem det store MacKenzieflodsystem og med skonnerter langs Polhavets kyst.

Den grad, hvori eskimoerne idag har optaget europæisk-amerikanske kulturelementer, hænger nøje sammen med det omfang, hvori de har kunnet få forbindelse med omverdenen. Derfor er de vestligst boende eskimoer kommet længst i udvikling bort fra deres oprindelige eskimoiske tilværelse, idet MacKenziefloden, som i over 150 år

*) J. Lewis Robinson: Eskimo Population in the Canadian Eastern Arctic. (Canadian Geographical Journal Sept. 1944). Der henvises iøvrigt til: N. Kingo Jacobsen og P. P. Sveistrup: »Erhverv og kultur langs polarkredsen«, hvor befolkningsstatistikken er behandlet.

Foto: National Film Board

*Arctic Bay på nordsiden af Baffin Island får kun skibsbesøg
een gang om året. Det er årets store begivenhed, og alle møder op i fineste puds. Her venter nogle kvinder og børn
på at komme ombord i skibet til lægeundersøgelse, som også omfatter røntgenfotografering.
Et tandlægebesøg er der også lejlighed til.*

har været besejlet i sin fulde udstrækning, gav den letteste og sikreste forbindelse med sydligere egne. Eskimoerne, som lever omkring denne flods munding, har i høj grad forladt den gamle eskimoiske levevis. De fleste lever hovedsagelig af pelsdyrfangst i fri konkurrence med sydfra indvandrede pelsjægere. Pelsdyrfangsten i området er rig nok til at bære en forholdsvis høj levestandard baseret på en pengeøkonomi. Deres føde og klæder er for en stor del importeret, de lever i træhuse, har ikke mere konebåde og kajaker, men motorbåde o.s.v. Forholdene der minder, såvidt det kan forstås, i ikke ringe grad om forholdene i Grønland.

Længere østover aftager den europæisk-amerikanske indflydelse med afstanden til MacKenziefloden, indtil man i det centrale område, hvortil det er umuligt at komme med større skibe, og hvortil småfartøjer kun med stort besvær kommer frem enten vest

eller østfra, finder eskimoer, der lever, omend ikke mere den næsten primitive og uberørte tilværelse, som da Knud Rasmussen kom der på 5. Thuleekspedition i begyndelsen af tyverne, så dog endnu ret uafhængigt.

Ganske særlig gælder dette indlandseskimoerne. Disse folk, der lever udelukkende af jagt på landdyr og fiskeri i floder og søer, kan kun nås med kano, slæde eller flyvemaskine. De kommer dog nu alle med kortere eller længere mellemrum i forbindelse med handelsstationer og myndighedspersoner, og der er ikke mere tale om, at der kan findes folk, man ikke kender eller ikke har tal på.

De eskimoer, hvis forbindelseslinier til omverdenen går via Hudsonbugten og Davisstrædet, og det er ca. $\frac{3}{4}$ af alle canadiske eskimoer, kan nok med nogen ret siges at have nået et standpunkt, som ligger imellem de vestlige eskimoer og centraleskimoerne. Lige siden de første opdagelsesrejsende for over 300 år siden kom ud fra Europa for at søge efter Nordvestpassagen, har disse eskimoer lejlighedsvis haft forbindelse med »kavdlunât«.

Særlig stærk blev påvirkningen i sidste halvdel af det nittende århundrede, da den store hvalfangst blev forlagt fra de grønlandske farvande til Hudsonbugten. Visse steder lavede hvalfangerne ligefrem overvintringsstationer i land og drev handel med de indfødte, en handel, som ikke altid var til eskimoernes fordel. Fra hvalfangerne kommer også sange og danse af samme karakter, som dem der er så yndede i Grønland. Reguleret handel med eskimoerne begyndte først i 1909, da »Hudson's Bay Company« oprettede den første station i Hudsonstrædet. I løbet af få år anlagdes en række stationer over hele det østarktiske område, og i 1912 begyndte en fast årlig besejling med kompagniets isbryderdamper »Nascopie«, som var så godt som ene om besejlingen af handelspladserne lige op til 1947, da den forliste på et skær ved Syd-Baffin Island. Kompagniet har til erstatning anskaffet et nyt skib »Rupertsland«, og staten har bygget et isforstærket skib »C. D. Howe« og en stor lastførende isbryder »d'Iberville«.

De fleste eskimoer lever i familier eller grupper af familier vidt spredt langs kysterne af det umådelige land. Indenfor distrikter med handels- og missionsstation som en slags centrum lever de et mere eller mindre nomadiserende liv. Det betyder ikke, at de altid ligger på rejse og slår sig ned tilfældige steder, men de flytter efter årstiden og fangstforholdene ofte således, at de bor et sted om vinteren, hvorfra der er gode muligheder for rævefangst og samtidig nogenlunde gunstige muligheder for at holde sig forsynet med sæler, og et andet sted om sommeren, hvor der er god laksefangst.

Afhængig af de lokale forhold kan der være tale om, at man for kortere perioder om foråret og efteråret flytter til lejre, som er udgangspunkt for fangst af specielle dyr som hvalros, hvidfisk eller narhval. Hvor rensdyr er tilgængelige, går man gerne på jagt sidst på sommeren, hvor skindene er særlig egnede til klædebrug. Det er således forskelligt for de forskellige distrikter, hvor bofaste eskimoerne er.

Foto: National Film Board

*Et ældre ægtepar ved Lake Harbour på Baffin Island
forbereder en af dagens utallige kopper the. Spæklampen anvendes, selvom det er langsommere end primussen.
Petroleum er en kostbar vare.*

Da eskimoernes livsform ikke tillader dem at bo fast på samme sted hele året rundt, er deres boliger almindeligvis ikke huse, men telte om sommeren og snehuse om vinteren. Der findes dog enkelte træ- eller tørvehuse blandt andet tilhørende eskimoer, som har fast beskæftigelse ved de institutioner, som virker iblandt dem.

De fleste telte er af lærred, men man ser også skindtelte. En mellemting mellem telt og hus er dobbelte telte, hvor mellemrummet mellem de to lag lærred eller skind er udfyldt med tang eller mos, og det hele er opbygget på et træstativ. I de meget fattige distrikter i Ungava-området, hvor svigtende fangstforhold og økonomi har sat sit præg på befolkningen, oplyses det, at en del eskimoer har mistet kendskabet eller måske navnlig energien og virkelysten til at bygge snehuse og derfor bor i telte året rundt.

Administrationen er ikke interesseret i, at eskimoerne endnu opfordres til at bygge sig egentlige huse. Dels vil de faste beboelser ikke kunne forenes med den nuværende

erhvervskultur, dels har eskimoerne gennemgående ikke de økonomiske muligheder for at bygge og navnlig opvarme huse, og endelig anses den nuværende boligform for sundere og mere hygiejnisk med eskimoernes nuværende udvikling. Som følge heraf har »Hudson's Bay Company« slet ikke husbygningsmaterialer til salg.

Ved steder, hvor der under krigen er blevet opført flyvepladser og vejrstationer, har en del eskimoer slået sig ned mere permanent, og her bor de i træhuse, som dog oftest er sammenflicket af tilfældige materialer og er mindre gode.

Som opvarmningsmiddel er overalt den gammeldags spækampe det mest anvendte sammen med primusapparater, men navnlig syd for Hudsonstrædet, i Ungava-området, bruger man også små kakkelovne, hjemmelavede af gamle olietromler, hvori der fyres med lyng.

En eskimoisk families husinventar er selvsagt beskedent, da alt, hvad der kræves til den daglige husholdning, skal kunne medføres på slæde eller i båd. De husholdningsartikler, som er til salg i »Hudson's Bay Company«s butikker (gryder, pander, værktøj, spiseredskaber etc. etc.) er imidlertid af høj kvalitet og egnet til forholdene.

Klædedragten er om vinteren endnu overalt forarbejdet af renskind, hvis det overhovedet er muligt at fremskaffe de egnede skind. Når det er meget koldt, bruges stadig den meget varme dobbelte renskindsdragt, hvor det inderste lag ligger med hårene indad, det yderste med hårene udad.

Om sommeren anvendes oftest hjemmesyet tøj fremstillet af butiksvarer. Kamikker er den almindelige fodbeklædning.

Kvindedragten er næsten altid forsynet med rygpose, hvori småbørn transporteres, indtil de kan gå. Særlig på Baffin Island bærer kvinderne den karakteristiske dragt med de lange skøder, og man ser nu og da sommerdragten smykket med perlebroderier.

Længt det vigtigste erhverv (bortset fra erhverv, som giver kontantindtægter) er fangst af søpattedyr, og sælkød er så afgjort det vigtigste fødeemne. Kajakfangst anvendes stadig, men kajakkerne er i tilbagegang. Sælfangst foregår om sommeren iøvrigt fra motorbåd, hvoraf der findes en del, ligesom der drives nogen garnfangst. Om vinteren er åndehulsfangst vigtig og om foråret utokfangst (fangst af sæler, som soler sig på isen).

Andre betydningsfulde fangstemner er hvalrossen, (som på et enkelt sted, Southampton Island, angives at være den vigtigste kødkilde) samt hvidfisk og narhval.

Der føres ingen fangststatistik, men det oplyses, at sælfangsten er stor nok til at kunne give det nuværende antal eskimoer det daglige kød, og til at dække deres forbrug af sælskind, og det formodes, at befolkningstætheden endnu i mange år ikke vil blive stor nok til, at sælbestanden vil komme i fare. Hvalrosbestanden mener man derimod er i aftagen.

Kun i visse områder syd for Hudsonstrædet, i det allerede tidligere omtalte Ungava-

Et lille hjem på Baffin Island. Det afløses om vinteren af et snehus. Foto: National Film Board
Eskimoernes vanskeligste tid er efteråret, når kulde og sne er begyndt at sætte ind, mens sneen endnu ikke er egnet til husbygning.

distrikt, kniber det med de daglige forsyninger af føde til mennesker og hunde. Det skyldes næppe så meget nedgang i antallet af sæler, som en uheldig tendens hos eskimoerne til at klumpe sig sammen ved nogle få steder. Situationen er flere steder ligefrem kritisk, og befolkningen lever for en ikke ringe del af, hvad vi i Grønland kalder butikskost, hvilket i Canada som regel er ensbetydende med understøttelse.

Den canadiske, eskimoiske erhvervsøkonomi er belastet med den samme vanskelighed, som man kendte i Grønland før fiskeriet tog opsving, og som man til en vis grad kender endnu i det nordlige Grønland, nemlig at økonomien kræver, at man lever spredt, medens mange andre kræfter søger at samle eskimoerne om byerne. Ikke alene virker handels- og missionsstederne tiltrækkende på eskimoerne, fordi der sker noget og er mulighed for at tjene penge, men også fordi institutionerne – skole, mission, sundhedsvæsen – i kraft af deres formål er nødsaget til at have eskimoerne i nærheden for at kunne udføre deres arbejde.

Laksefangst er et vigtigt erhverv overalt i arktisk Canada. Renjagten er af største betydning for de fleste eskimoer, men er beklageligvis gået tilbage. Renskind eksporteres fra renavlsstationen ved MacKenzieflodens udløb til andre egne, hvor der er brug for dem, og man udsender også bøffelhuder fra de store vildtreservater i Midtcanada. Disse sidste kan bruges som brikseskind.

Al anden fangst er uden større betydning. Ederfugle og alke, som tilsyneladende er almindelige, udnyttes ikke meget, og havet er på grund af dets lave temperatur fiskefattigt.

Isbjørnen, eskimoernes fornemste bytte, jages naturligvis ivrigt, og mange nedlægges. Skindene finder god anvendelse, men jagten er ikke af større økonomisk betydning.

Det vigtigste fangstredskab er riflen, som nu er indført overalt, omend man måske nok endnu kan finde enkelte ældre fangere, som kan håndtere bue og pil. Som transportmiddel anvendes som nævnt kajaker og motorbåde og om vinteren overalt hundeslæde.

Det vil af det foregående ses, at de canadiske eskimoer – bortset fra den lille gruppe længst mod vest ved MacKenzieflodens munding – endnu lever som fangere baseret på søpattedyrene og delvis nomadiserende. Deres tilværelsesform har ikke fjernet sig så langt fra den traditionelle eskimoiske, som det er tilfældet for flertallet af den grønlandske befolkning, bortset fra de moderne hjælpemidler, som de har fået adgang til i deres fangst og husholdning. Den velkendte klimaforandring, som har haft en så indgribende betydning for Grønlands erhvervsliv, har ikke som i Grønland haft afgørende indflydelse på havtemperaturen og dermed på dyrelivet. De canadiske eskimoer har derfor ikke fået grønlændernes muligheder for at omlægge deres tilværelse på en måde, som arbejder sammen med bestræbelserne for at give dem en højere økonomisk, kulturel og social standard.

Man er således i Canada ikke kommet så langt i udviklingen som i Grønland. Det må i den forbindelse også erindres, at medens vi har arbejdet i over 200 år i Grønland, er canadiernes arbejde blandt eskimoerne stort set begrænset til dette århundrede.

Der gøres imidlertid i de canadiske regeringskontorer og i private kredse og organisationer med særlige arktiske interesser et stort, omfattende og særdeles kostbart arbejde for at forbedre eskimoernes levestandard og for at give dem kulturelle og sociale goder. Der er i den canadiske befolkning vågnet en erkendelse af, at canadiere, som nyder sydligere og lunere egne goder, ikke må glemme at tænke på de mindre heldige canadiske medborgere, som frister tilværelsen under de barske arktiske himmelstrøg. Det finder udtryk i den store og stadig stigende interesse, som den canadiske offentlighed viser forholdene i de arktiske områder – »The North«, som canadierne kalder det – og det har fundet udtryk i den nyeste tids lovgivning om administrationen af de arktiske områder og eskimoernes forhold, som jeg skal redegøre for i en følgende artikel.